

Григорій ВИШНЕВИЙ

Під Чужим
ФЕБОМ

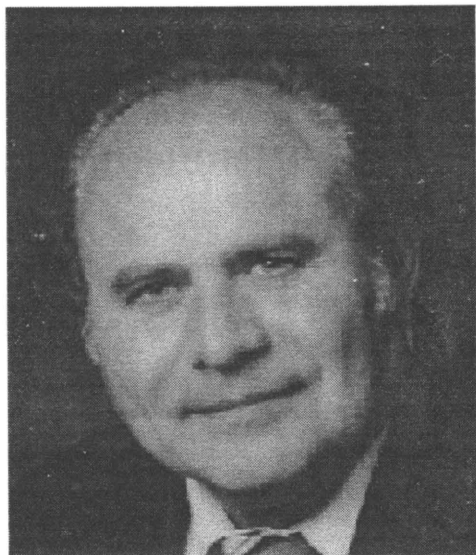
ГРИГОРІЙ ВИШНЕВИЙ

**ПІД ЧУЖИМ
НЕБОМ**

**ВІРШІ,
ПОЕМИ,
ПЕРЕКЛАДИ**

**ВИДАВНИЦТВО
"БІЛІ ВЕЖІ"**

**АВСТРАЛІЯ
2004**

*Автор цієї книжечки
живе над річкою
великого
австралійського міста.
Має дачу далеко за
містом – також над
річкою. І тут, і там
ростуть кущі, високі
дерева і плакучі
верби, які навіюють
спогади про Україну.*

УМІННЯ МАЛЮВАТИ СЛОВОМ

кілька вступних зауваг

Григорій Вишневий винятково вимогливий до себе поет: протягом великого творчого життя він видав лише дві книги поезій „Моя любов порання й вечорова” (Дніпропетровськ: Січ, 1992) і „З далекого краю” (Австралія: Білі вежі, 1995). Збірка „Під чужим небом” — третій прихід поета до всеукраїнського читача. На щастя, в літературі зроблене вимірюється не кількістю, а якістю письма, і тоненькі збірки спроможні переважити на терезах вічності товсті томи і фоліанти.

Мені вже доводилося писати про поетичний світ Григорія Вишневого і виділити основні тематичні пласти його творчості — пейзажну, інтимну, патріотичну лірику та переклади іншомовних поетів. У новій збірці автор не виходить за ці межі, але значно поглиблює внутрішню напругу, увиразнює і розширює спектр художніх засобів. Нова збірка особливо вражає межевою відвертістю, оголеністю почуттів, глибиною переживань ліричного героя, в образі якого легко вгадується сам автор. Відчувається, що він болісно переживає вікову розлуку з рідною землею, постійно тужить і сумує на чужині. Його думки повсякчас линуць на Україну, він перейнятий тими проблемами і труднощами, що й весь український народ. Можна жити в рідній стороні, але залишатися байдужим до неї, а

можна далеко за океаном залишатися активним громадянином своєї Вітчизни, жити і творити для її добра.

Так, у поезії Григорія Вишневого домінують похмурі й навіть скорботні тони. І це зрозуміло: „підстав для радості так мало”. І все ж вірші з цієї збірки назвати песимістичними чи занепадницькими не можна, в них живе світла і незнищенна надія, віра в краще життя.

Коли в очі твої задивлюся,
Напиваюся сили і духу,
Мов з криниці святої нап'юся
Доброти, що розвіює скруху.

Хай те буде, що буде з тобою, —
Ти не зникнеш у хащах Росії.
Я всі муки, всі рани загою
У цім світі чумної стихії.

Г.Вишневий дуже уважний до слова, якимось незбагненим душевним камертоном він перевіряє його на справжність, глибинність і красу. Саме це відрізняє його і виділяє з-поміж десятків інших діаспорних письменників. Очевидно, важко писати в чужомовному оточенні, непросто втішатися і смакувати милозвучністю рідної мови, дошукуватися її глибин, коли ти відірваний від стихії рідного Слова. Авторіві „Під чужим небом” це вдається, і мені, як читачеві, передусім найбільшу радість і естетичну насолоду в його творах приносить

саме оте смакування і втішання милозвучністю нашої мови.

Яка краса! Долина серед гір.

І плесо річки золоте.

Узгір'я. Зелень. Прибережний бір.

У хащах плетиво густе.

Поет не описує, а ніби малює пером, створюючи зриму і незабутню картину. Це рідкісна якість для митця — уміти малювати словом. На цьому й можна поставити крапку, бо це надто невдячна справа аналізувати і коментувати поезію, якою треба просто насолоджуватися і втішатися, як ми радіємо сонячному променю чи запаху курявички, прибитому теплим дощем.

Окремої згадки заслуговує перекладацька діяльність поета. До українського читача він наблизив кращі твори Сергія Єсеніна, Бориса Чичибабина, Адама Міцкевича, Йогана-Вольгана Ґьоте, Івана Нікітіна, Кіндрата Рилєєва та Олександра Пушкіна. Нові переклади знайдемо і в цій книзі. Виконані вони на високому професійному і мистецькому рівнях. Україномовні Рилєєв, Шекспір, Генрі Ловсон не тільки нічого не втрачають, а ніби здобувають нову якість, бо багатюща і мелодійна українська мова перекладача висвічує їх талант у новому, саяливому світлі.

Петро Сорока,

письменник,

член міжнародного ПЕН-клубу

НАД РІКОЮ

1. Скорбота

Караюсь тут, немов лихий злочинець,
Несу недолі хрест, терплю, мовчу.
Із келиха життя гіркий гостинець
Беру до уст, впиваюсь досхочу.

Десятки літ у снах, в труді, в турботах
Летіла думка до Дніпра й степів.
Найкращим днем була Шкільна Субота
І сотні жвавих юних голосів.

Те щастя відліта, немов жар-птиця,
Що в сні пурхне і зникне в далині.
Лиш іноді веселкою наснитись
І збудить щем і жаль в душі мені.

Можливо, за добро така відплата
Припала всім таким, як дивний я.
Країна ця і пишна, і багата,
І вкрай розтерзана душа моя.

А там нема вже міді, ані криці,
Залізо точить корозійна ржа.
Здоров'я п'ється не з джерел криниці,
Блудила довго там нога чужа.

Блудила і своя, ще й досі блудить,
Вже в небі не побачити дроздів,

Північний вітер злісно б'є у груди
За помахом руки чужих вождів.

В суєтну даль не вдарять громовиці
З ракет вогнених і гулких гармат.
А на кивок північної столиці,
Згубивши глузд, іде на брата брат.

Він вже не раз ходив сліпма на брата,
Він вже не раз служив чужим богам.
Вгиналась від могил земля горбата,
Коли по ній топтався чужинний хам.

Там ще висить над степом чорна брила
Минулих битв, звитяжних і лихих.
Сердешна воля, зранена й безсила,
Зникала на віки в ярах глухих.

Щоночі в снах і радощі й печалі
Тривожать душу, сповнену надій.
На ранок вість, мов ціяністий калій,
У попіл палить щонайкращу з мрій.

Пройду свій шлях до краю самотою.
Не верби звиснуть над моїм хрестом.
Тут евкаліпти взимку і весною
Шумлять молитву пам'яті кругом.

Увечері вертаюсь до порога.
Погідний день у тінях ночі згас.

Вервечкою біжить чужа дорога
У небуття, у потойбічний час.

Минає день, і я, йдучи до річки,
Радію. В серці гасне тихий жаль.
Любуюсь небом, світлим, віковичним,
Гублю і біль, і розпач, і печаль.

2. Надія

І знов надія вплива з туману
Зневіри, скверни, болю й гіркоти.
Повік її любить не перестану,—
Без неї щастя в світі не знайти.

І знову віра напина вітрила,
Зника у безвість жалісна журба.
Летить за море на орлиних крилах
Святої правди мрія голуба.

Але чи стане віри і надії,
Коли народ у мареві блука?
Коли в селі ворожий вітер віє,
А в місті Змій танцює гопака?

Колише легіт над рікою віття,
І ваблять очі ніжні васильки.
А за бугром нове тисячоліття
Пророчить шлях у зоряні віки.
Не треба каяття – бушує море...
Людина в нім, як човник на гребні.

А наше щастя – вічне лихо й горе,
А наша влада – оси і шершні.

А хтось кричить: "Ці човники зв'язати
В один могутній, грізний караван!
І не страшні нам будуть "демократи", –
Поглине їх глибокий океан!".

Волає хтось: "Рятуйте Україну
Не словом, гнівом і плачем!
І день, і ніч рятуйте без упину
Її козацьким духом і мечем!".

Чи є ще порох в гаківницях?
Лунає серця крик: "Повинен бути!
Он бачиш – поміж хмар залізна птиця
Зганя з небес негоди каламуть!"

"Он бачиш – кораблі на Чорнім морі
Стоять рядами в бухті повсякчас.
Над ними сяють ліхтарі, мов зорі...
Не сміє ворог турбувати нас!"

Колише вітер тополине віття,
І пнуться в небо сині васильки.
За рік чи два нове тисячоліття
Простелить шлях у зоряні віки.

Добро ж не прийде так, само собою,
Бо що посієш, друже, те й пожнеш.

Іржа поїсть і дух, і віру, й зброю,
Якщо ти їх в душі не збережеш.

Якщо заснеш, чи житимеш байдуже,
Якщо омана розум відбере,
То знай, що ти уже давно недужий,
На манівці мандруєш, не вперед.

Чарує небо сосни над рікою,
Вже Київ обіззався у душі.
Аж гульк – між ряскою і осокою
Красуються мої сумні вірші.

3. Вісті

Знялися з плеса дикі каченята,
Затріпотіли крильцями у даль.
Моя ти пісне, на зорі почата,
До Бога понеси мій сум, мій жаль.

Летять з-за моря неймовірні вісті,
Ні крихти втіхи в них ніяк нема.
Їх може бути сто чи навіть двісті,
Їх може бути більше – ціла тьма.

І в кожному слові біль душі і серця,
І в кожній букві – лихо і біда.
З пекельних лігвищ звіра-шкуродерця
Повзе на люд зажерлива орда.
А за гаями недруг шкірить зуби,
Чатує, мов на сарну, дикий звір.

Недавній майстер фальшу, зла і згуби,
Підбитий морітурами вампір.

А у гаях грабунки, вбивства, злидні,
Чужа попівщина дурманить люд,
Безбатченки, безбожні і єхидні,
До влади й пійла рвуться звідусюд.

Шалений вітер вирвався на волю,
В пориві гніву соснами трясє,
Ламає, трощить сироту Тополю,
Зриває лист і бурю несе.

Вгамуйся, серце! В Степовій Елладі
Гуляла у віках страшна Чума.
Ще мить, і втихне буря на леваді,
Повисне з хмар шовкова бахрома.

На схід прогуркотіли ешелони,
Відстукали імперську пісню буфери.
Чи чуєш? Гучно грають рідні дзвони.
Поглянь на синьо-жовті прапори!

Лукавий звір зіщуливсь дідуганом,
Ледь-ледь стоїть на скривлених ногах.
Та бадьориться ще бундючним паном,
Хоч гниллю й цвіллю вже давно пропах.

Гряде нова доба. Прощай, Росіє!
Настав для України гожий час.

Веде її невидимий Месія,
Веде у зоряні віки і нас.

Втихає злісна буря над рікою,
Вуркочуть веселіше голуби.
Розквітло ясне небо бірюзою,
І вже ми вільні люди, не раби.

Героям тим, які за всіх померли,
Тополя вічний пам'ятник зведе.
На нім засяють золото і перли,
Як їх освітить сонце золоте.

Літа кує зозуля в буйнім вітті,
Бджола збирає живодайний мед.
Ріка пливе в новім тисячолітті,
Життя іде, гряде, летить вперед.

У 4 Пустелі

За що люблю тебе, мій рідний Краю?
Не знав добра з тобою і не знаю.
Весь вік леліав, мріяв і тужив,
Бо ти мені ввижався світлим раєм.
І як з людьми мандрівними буває,
В краях незвіданих тобою жив.
Немов орел, що вилетів з степів,
Зламавши крила, у пустелі сів.
В затишній хаті тихо над рікою,

Вже третій день живу тут самотою.
Притих вночі густий правічний ліс,
“Живим і мертвим” пошепки читаю,
“Холодний яр”, гірке “живу чи доживаю”.
Легенький шум надворі з-під коліс
Порушив спокій. Запізнілий гість
В глуші для мене, мов жадана вість.

Та не минути болісної скрути:
Думки снуються там, де впали Крути,
Там, де старшин поглинула Сула,
Де стогону Ромна і Конотопа
Вже сотні літ Росія не второпа.
Тепер росте свиріпа й бугила
У тих краях, спустошених украй,
Ганяє вітер по степу курай.

І вже до ранку не заснути. Скоро
Розбудить ліс дзвінким пташиним хором
Веселе птаство з висоти небес.
З етеру лине пісня, гріє груди.
Ще сплять солодким сном щасливі люди.
Пробіг тюпцем і зник у хашах пес.
Світанок блиснув сяйвом золотим,
Ось-ось туман розвіється, мов дим.

Плющать внизу стрімкі прозорі хвилі,
Над ними в'ються птахи легкокрилі.
Покаже спинку з хвиль гірська форель
І шпарко щезне глибше під водою.
Кружляють тут папуги, а весною

У гості прилітає й журавель.
Цибатий гість приваблює мій зір
І будить спомини з юнацьких пір.
Товсті дуби столітні, а за ними
Мій Тростянець з бабами кам'яними.
Там лебеді кохалися в ставках,
Там на горбах росли гнучкі дерева.
Коли ж надходила пора в'юнева,
Верткі в'юни водились в болотах.
Там дві гори і трави запашні
Чуття будили в серці чарівні.

Летять думки гаями, понад полем,
А пам'ять стугонить нестерпним боєм.
Все те, в що вірю, вірив, що любив,
Захланний ворог розбавля брехнею,
Залазить в душу земляка змією,
Щоб він на манівці зблудив.
І блудить він і в місті, і в селі
Сліпцем на нашій, на своїй землі.

5. Україні

Україно, моя ти любове,
Чом так мало тебе в Україні?
Засвітила зоря, але знову
Позвисали на простори тіні.

Так було, і так є, і так буде,
Не було ще інакше ніколи.

Вічно ниють твої ніжні груди, –
Меч почварний розбещено коле.

Отамани, козацтво, гетьмани!
Скільки їх "брат на брата" ходило?
Обрій волі вкривали тумани
І в степах невідомі могили.

Захлинувся брехнею твій ворог,
Нахапавшись до тла твого тіла,
Ти ж його не судила суворо,
І він знов повернувся "до діла".

Україно, моя ти любове,
Чом так мало тебе в Україні?
Я люблю твоє личко і брови,
І за дітьми ридання чаїні.

Коли в очі твої задивлюся,
Напиваюся сили і духу,
Мов з криниці святої нап'юся
Доброти, що розвіює скруху.

Хай те буде, що буде з тобою, –
Ти не зникнеш у хащах Росії.
Я всі муки, всі рани загою
У цім світі чумної стихії.

1998-99 р.

ДАРИ ГОСПОДНІ

Весняний день, мов щастям, над рікою
Осяяв сонцем найтихішу з тиш.
Заснули хвилі, не шумить комиш...
Так добре тут блукати самотою.
Десь крикнув птах і змовк у хащах бору,
Верткий метелик пурхає в траві.
Стоять ромашки, мовби неживі,
Вкриває хміль березку білокору.

І сниться сон далекої країни,
Шумить в долині вічності ріка,
В заплавах зелень, ряска, осока...

А далі – степ, квиління зграй чаїних,
Криничний струмінь прісної води,
Дари Господні – степові плоди.

Березень 1992 року

САЛЮТ

Плакучі верби над рікою
Полощуть коси у воді,
А легіт ніжною рукою
Колише трави молоді.

Згорнувши крилечка шовкові,
Вуркочуть голуби в журбі,
А небо синє світанкове
Дарує спогади тобі.

Присядь на лавку між кущами,
У тиші й злагоді краси, –
Заграють в серці рідні гами,
Задзвонять рідні голоси.

І знов туди думки полинуть,
Де юність пишно розцвіла,
Де журавлі у вирій линуть,
Курличуть в небі край села.

І вже тоді перед тобою
Потьмариться чужа краса,
Засяють гладдю голубою
В степах безмежні небеса.

Ти глянеш на світанок Божий,
Себе питаєш: "Чом я тут?"
А ранок світлий і погожий
Віддасть тобі чужий салют.

СОН

Коли мене здолає перевтома,
В глибокий сон порине голова,
Якась мені дорога невідома
Веде у даль, де стелиться трава
І криє степ хвилястою канвою.
А з неба світ красою голубою
Мережить рік розлогі береги...
Дивлюсь-дивлюсь і бачу навкруги
Пашні колосся, буйне і шовкове.
Он пурха в житі бурий перепел,
А небо чисте, поранкове
Людину вабить. Степовий орел
Пливе над простором безкраїм.
Летять, сюрчать пташині зграї,
На хвильку вкриють куцики в ярку,
Комах надзьобавшись, злітають знову,
Минають синє озерце й діброву.
Маршрут змінивши раптом нашвидку,
У далях степових умить зникають.
Куди не глянь, жита красою грають,
Пливуть за теплим вітром до села.
Минає час, і заозерна мла
На рідний степ лягає пеленою.
Та що це діється у сні зі мною?
Якась важка невидима рука
Руйнує сну журну солодку нить.
Кінця не відвернути й не спинить.
О птахи милі, рідні пташенята,
Візьміть мій сон з собою на крилята,

В степу на вітрі бережно розвійте,
Розвійте над ріллею і розсійте.
Нехай він там любов'ю проросте,
В серцях юнацьких буйно розцвіте.

25 листопада 1996 року

РІДНІ МІРАЖІ

I

Яка краса! Долина серед гір.
І плесо річки золоте.
Узгір'я. Зелень. Прибережний бір.
У хащах плетиво густе.

Я раз лежав на цій землі
Під шурхіт хвиль і шум гаїв.
У сон-траві гули джмелі.
Із струн душі спливав мій спів.

Здавалось, кращої нема
За землю цю в блаженну мить,
Коли у горах світ дріма,
А з неба сіється блакить.

Хвала міжгірним небесам,
Вузьким стежинам між дерев!

Я там блукав частенько сам
І слухав звіра рик і рев.

Я став на кладку, виліз на валун,
Де скелю вкрила довга бахрома.
І раптом дивну істину збагнув, —
У цих міжгір'ях обрію нема.

Немов з темниці вирвалось пташа,
Щасливе, вільне, крильцями маха.
Так стрепенулась враз моя душа,
Від гір втікала, мовби від гріха.

Прощайте, гори, милі, та чужі,
Прощайте й ви, коали й кенгуру!
Мене вже кличуть рідні міражі, —
За них життя віддам, за них помру.

II

Вже перший грім над степом прогрімів,
Вже пронеслась у простори гроза.
Збудилась неба вись ключами журавлів,
Розквітла в хмарах синя бірюза.

Була тоді пора весни й пашні,
Я йшов у степ, не знаю вже чому.
Навкруг буяли трави запашні,
Вганявся вітер в синяву німу.

Гуляка вітер, жвавий вітрогон,
Завзято в спину підганяв мене.
Люблю його, немов прекрасний сон,
Як він пашню бурунами жене.

Слухняно йду, не хилиться мій крок,
І серце б'ється в унісон ході.
Гойдається в ярку сумний гайок,
Танцюють, плачуть верби молоді.
Не вдержалась душа, і зойкнув спів.
Я ще тоді співати не навчивсь.
Та кожному своє. Мій час наспів.
І я тоді співаннячком заливсь.

Зірвалась пісня птахом чарівним.
Співаю "Де ти бродиш" досхочу.
Пливе міраж у простори, мов дим,
А я за ним, здавалося, лечу.

Буремний вітер, буйний, вороний,
Вганяє в обрій хвилі степові.
І вже у степ не вернуться вони,
На зміну їм вганяються нові.

Насупивсь вечір, вусами моргнув, –
І втих над степом вітер-чародій.
Тієї ночі я вже не заснув, –
На сіні народивсь цей віршик мій.

Я ВІРШ ПИШУ

Ні школярів веселі крики,
Ні людних вулиць гам і шум,
Ні гавкіт псів з-під брам великий
Не спинять злету рвійних дум.

Душа співає херувими,
Бо вірш у серці вже дозрів.
Так легко проростають рими,
Як у степу Батіг Петрів.

Не чую крику, гаму й шуму,
Шуршить перо, – я вірш пишу.
Вкладаю в нього світлу думу,
Вінком лавровим прикрашу.

Ось мелодійно вірш лягає
Рядком останнім на папір.
Душа від щастя завмирає,
І не туманиться мій зір.

ЗАЙМИЩЕ¹

вірш у прозі

Займище, рідне Займище! Які там були яблука, дині, кавуни! Зелені городи. Глибокий ставок. Були там хор, оркестра і драмгурток. А дівчат там було! А Рубанський ліс! А співи вечорами на кутках! А гуляння в неділю у лісі! А любощів, любощів яких! А Івана Купала! А гойдалка на Великдень! А червоне яєчко! А весілля всякі! Свайби! А виступи драмгуртка в Займищі, Ярошівці, в Щучій Греблі! А степ – багатючий на птахів і пашню, на безмежну зелень, що хвилювалася на вітрі, мов хвилі на морі. А водіння Кози? А дівчата зі співами від хати до хати – з подарунками хазяїв на їхню складку! А потім... все це пішло “за вітром на краще” – до “світлого майбутнього”.

В 33-му році ходив я до Ярошівки напівголодний, перестав рости.

А в 34-му з новим хлібом наздогнав утрачене. А голод: через Займище щодня проходили люди з простягнутою рукою за бодай скоринкою хліба. А що в займищан його не було, тому ділилися то картоплинкою, то бурячком. З Полтавщини одна

¹ Цей вірш у прозі був надрукований у газеті “Трибуна Хлібороба” Талалаївського району Чернігівської області – у моїй рідній стороні.

Редактор – Наталя Цілина.

мати привела трьох діток – блідих і голодних. Мої
дядьки і батько прийняли їх на кілька місяців.
Жили з нами на юшці. Вижили! Де вони тепер?
Займище, незабутнє моє Займище!

СПОГАД

Вже вечір. Тихо-тихо плине згадка
Про давні дні, хороші і сумні.
Під образами блимає лампадка,
Ворушить вуха зайчик на стіні.
Шуршить суха солома під ногами,
Надворі лунко тріскає мороз.
Макітра пахне диво-пирогами,
Стриба частіше зайчик-віртуоз.
Крізь темінь світять диво-оченята,
Задивлені в незвідані світи.
Снується тінь по хаті волохата,
З покуття бачить хлопчика Святий.

БУЛО КОЛИСЬ

Стою над річкою чужою,
Любуюсь даллю голубою.
Забудусь раптом, замію,
Від неба, що здаля синіє,
Очей не відірву й на мить,
Аж серце з дива защемить.
Здається, над ставком стою
І бачу молодість свою.

З'явилась в небі незабаром
Перната жителька лісів,
Криклива в гніві кукабара,
Й мене збудила. Я присів

На камінь дикий над водою,
А думи линуть чередою...
І я вже знаю, що вночі
Згублю від сну мої ключі.

І знов блукатиму в гаю,
Немов у Божому раю.
Трава шовкова під ногами,
Колише вітерець верхами
Берізок білих і струнких.
Сорок хвостатих і вертких
Не вловить дика звірина.
Тут тиха, мирна тишина.
Аж гульк – ліс Рубанський стоїть,
Немов божественна краса,

А Щуча Гребля мимохить
Хатками звисла в небесах.
Краса повсюди: в сон-траві,
В кущах малини, в мураві,
У хвилях милого ставка,
Де берег криє осока.

В неділю ліс гуде, шумить.
Дівчата хоровод ведуть.
До них з піснями хлопці йдуть.
І буря радощів в ту мить
Вливає в душу дивні чари.
Собі шукають хлопці пари.
Тримаю їх у добрій згадці,
Вже їм було по років двадцять.
А нам було по чотирнадцять,
Мені і їй, моїй жар-птиці,
Моїй чудовій чарівниці.
Неначе в сні, взялися ми
За руки і пішли. Громи
Заграли в серденьку піснями,
Гілля хилилося над нами...
Стежками пари розійшлись...
Отак було у нас колись.

ПІД ЧУЖИМ НЕБОМ

Галі П.

До мене знов у гості ти приходиш.
Спускає вечір на дерева шаль.
Я пізнаю твою легеньку одіж,
Я бачу у зіницях сум і жаль.

Ти наче тінь свята. Боюсь проснутись.
Ти руку ніжно на плече кладеш.
Мені до болю хочеться всміхнутись,
Та тінь твоя зника. Ти геть ідеш.

Кругом жита. І сонце сяє в очі.
Дай руку ніжну... пальчики подай.
Десь крикнув птах. Я так любити хочу.
А з даліни шумить веселий гай.

Хилюсь в зажурі я. Тебе чекаю.
І знов до мене ти, мов тінь, пливеш.
Світліє день. Хмарки пливуть над гаєм.
Душа тремтить. Ти руки подаєш.

Я тисну до грудей кохані руки,
Цілую губи, очі, радісний до сліз.
Спинив оці палкі солодкі муки
Вночі з небес ясний Великий Віз.

Ти зникла знов. А я тебе чекаю
Отак, як і колись давно чекав.

Я ще й тепер в гаю тебе шукаю
Отак, як і колись давно шукав.

Ти прийдеш знов. Про це я добре знаю.
Тебе до мене серце приведе.
Он чуєш, як у Рубанському гаї
Наш дуб старий і кличе, і гуде.

Чи чуєш, як шумлять стрункі тополі,
Палких цілунків свідки мовчазні?
Вже їх нема й не буде більш ніколи,
І тільки в снах шумітимуть мені.

Лице твоє сіятиме зорею,
Твій голос тихий пам'ять береже.
Знов тінь пливе, і я пливу за нею.
Нам світить небо – рідне, не чуже.

28.02 – 1.03. 2001р.

У ДОЛИНАХ

До цих долин веде сумна дорога,
В густих кущах сіріє сном туман.
У тиші гущавин дріма тривога,
І криє небосхил тонкий саван.

В яри з небес спливають сиві коси
На змочену вночі рясну траву.
Сховалися в дуплі кусючі оси.
Від сонної краси очей не відірву.

Так тихо тут. У мріях потопаю,
Ніщо не спинить помислів моїх.
Блукає Мавка в Рубанському гаї,
Шукає Лукаша в ярах глухих.

Колись і я шукав у тому гаї
Того, що тут ніяк не міг знайти.
Ще й досі в снах красуються розмаї,
Яких не пощастило вберегти.

Лишилась Мавка там, а я блукаю.
Не Лукашева Мавка, а моя.
Це там пливла й доплинула до краю
Життя мого весела течія.

Січень 2001 року

БІОГРАФІЧНЕ

Дивлюсь на хмарку над сосною
І в мареві минулих літ
Блукаю в далях самотою,
Шукаю борів і боліт.

Щемлять мені зболілі ноги
В обіймах холоду й роси.
Покоси, свіжі і вологі,
Рядком лягають з-під коси.

З села дорога далеченька.
До книги, світла і краси.
Їх не осягнеш помаленьку,
До них не дійдеш навскоси.

Сибір присниться сніговієм,
Мороз прониже людський дух.
Закрутить світом веремія,
Предтеча вічних завірюх.

Гуде побоїще у полі,
Гримить і свище знов і знов.
А ми, голодні і півголі,
Уже не ми, а рани й кров.

Не заздрю людям щасливішим,
Бо щастя – блискавка в імлі.
Над гаєм вітерець свіжіша,
Я ще ходжу по цій землі.

НА СХОДІ НІЧ

Упав Берлін, лежать руїни.
І вирви, вирви тут і там.
Душі свої не віддам катам.
Замкнувся світ, закрилися дороги.
Нема доріг до рідного порога.
Душі у рай немає вороття.
На Сході ніч, на Сході смеркло,
І рай – не рай, а пекло.
Судьба веде у небуття...
Ганяють звірі по Європі –
вовки, хижацькі мізантропи.
В них на кашкеті кров,
з шалених уст
ненависне виття.
То Змія Змій злобою поборов,
І на пустирищі
димучих побойовищ
блукають привиди видовищ,
не знаних і не чутих у віках –
по всій Європі – дикий жах.
Нема де голові спочити,
і де сховатися від бурі,
а дні пливуть, немовби нарочито,
у сяйві сонця сірі і похмурі,
а дні мандрують
чужиною хуртовинною весною.

А там, де небо криють хмари,
а там, де розцвіла любов,
згасають степові пожари
і від зорі і до зорі
чекають, виглядають матері:
"А може ж, може,
із чужих країв
війна поверне їм синів".
Ні! Не вернула і не верне...
У Пеклі плем'я кровожерне
на трупах Марево мурує,
живими душами торгує...
Вернутись – значить вмерти.
Тікають люди в світ від смерти.

День згасає, мов сон, у гірським
надвечір'ї,
Золотою канвою вкривається ліс.
Вітерець подихнув і зажуру приніс
До садиби в яру, у квітучім міжгір'ї.

Все частіше тобі сняться давні дороги,
Де в двобої шаліли імперії зла,
Де шептала молитву густа ковила,
Де прощанням шумів у димах степ
розлогий.

Відгрімилі бої, і загоїлись рани,
Та по шрамах пізнати колишніх бійців.
Це вони згуртувались навколо творців,
А найперший між них був Великий
Багрянний.

Не марніла душа у невідомому світі,
Спрагли очі приваблював Схід,
Хоч тумани встеляли ясний небозвід,
Хоч зі Сходу ні слів, ні найменших
привітів.

Та сивіли літа у борні і надіях,
І зникала жар-птиця у віттях дерев.
Раптом звіра почувся конаючий рев
У пустелі ідей, у гучних
вереміях.

Спалахнула Зоря понад враженим світом,
Злотоверхий засяяв бурштином ясным,
І розвіялось чаду прокляття, мов дим,
А обіцяний рай проявивсь
пустоцвітом.

І повірили ми, що нарешті зловили
Іскрометну жар-птицю, красуню віків.
Та, на жаль, у тій битві не збито зубів,
Лиш пошкоджено їх дишловим
крокодилам.

Виринається з рук іскрометна жар-птиця,
Вже спалахують крила сліпучим вогнем,
Знов погрожує недруг зловісним мечем,
Насувається тьма, бовваніє
в'язниця.

Ще надія цвіте, та чи збудеться мрія,
Коли знову це вкотре на брата йде брат?
Чи ж подужа в хаосі хисткий демократ
Доконати навік кровожерного змія?

Листопад 1992 року

НА ДОЗВІЛЛІ

Гуде літак і в далечі зникає,
Йойойка птах, мов плаче, у садку.
Під цвітом лип, у свіжім холодку,
Снується дум мереживо безкрає.

І всенький світ, немов би на екрані,
З глибин віків у пам'яті сплива,
Карбує крок, вдягається в слова,
Скида ганьбу невільництва і брані.

О світе мрій, видовище казкове!
О світе битв, моління і гріха!
Нехай тебе годинонька лиха

Мина в біді, а сонце світанкове
Освітить сад і радістю хлюпне,
Розрадить цим на хвилечку мене!

ПРИТУЛОК

В чужих містах,
в полях, в пустелях
знайшли притулок ми.
Благенький дах,
хистка оселя,
повіточка з курми.

Настане ніч,
заблима свічка,
і примус зашипить.
Чи буде піч?
Контакт дворічний
не скоро відшумить.

Світає вже.
Бери до рук торбину,
до потяга чимдуж спіши
і все чуже
щохвилі, без упину
в душі глуши.

Вам сниться степ,
вам сняться милі гори,
річок глибоких дивина.
Нема тут щеп,
ні чорних осокорів,
земля – суцільна цілина.

Мозольний гріш
у фабриці, у полі
надію будить спроквола.
Скоріш, скоріш
з блукання і недолі
ведуть сокира і мітла.

Добро пливе
до ветхої оселі,
надворі дітки жебоняť.
В життя нове
вселя думки веселі
від Бога благодать.

І справді так.
Минає рік чи два,
і ширшає оселя.
Колись барак,
комора гуртова,
тепер висока стеля.

Душа не спить
і прагне волі,
не піде на поталу.
Ще рік, ще мить, –
вже дітки в школі.
Не все в житті пропало.

ДРУЖИНІ

Місто сяє вночі і шумить потягами,
Відганяє у безвість знеможений сон.
Так багато чужого життя вже за нами,
Проминають роки, мов безмежжя колон.

Геть за місто поїдемо в гори. Там річка
Жене хвилі й на камінь-валун не зважа.
Там хатина стоїть у бору невеличка,
У країні чужій нам удвох не чужа.

Дощ гуде, дріботить, пропливає над нами,
Срібний вітер на плесі гойдає брижі.
Сиві гори здаля пнуться в небо верхами,
Все чуже, тільки очі твої не чужі.

А назустріч нам сосни. Байрак у долині,
А назустріч нам люди, де крайня межа.
А назустріч нам річка і берег в ожині.
Все чуже, тільки мова твоя не чужа.

Ми спочинемо тут від шумливого міста,
Вже на заході сонця сідає діжа.
Насувається нічка у горах імлиста,
У хатині своїй тишина не чужа.

23 червня 2000 року

НЕСПОДІВАНА ГОСТЯ

Вам до серця все те,
що мені розпанахує серце.
Відійдіть, відійдіть
і забудьте навіки про мене.
Впала тінь від злоби
і затьмарила світле озерце.
Хай без мене кипить
Ваше серце сліпе і шалене.

Ваші очі ясні
і надзвичай привабливе личко
Вже на першій порі
збаламутили серце і душу.
Ошукала мене
до краси нерозважлива звичка,
А тепер в самоті
пережити заблудження мушу.

Та краса, мов будяк,
пломениста, привабна, колюча,
Для наївних зівак
неминуца в засліпленні згуба.

Вам язик не опух
від брехні, що, як рана, болюча.
Вихваляєте Ви
України в Кремлі душогуба.

Я родився в степах,
там, де духом трясли сніговії.
Там, де вдень і вночі
чорні круки кружляли над людом.
Не віддавав я степів
забаганкам Москви і Росії.
Вони в серці моїм
процвітають вкозаченим чудом.

Хай Вам сниться Москва
аж до скону у снах диким цвітом.
Мине тиждень чи два,
і розвіється спогад про личко.
А краса, мов мара,
не злетить над пробудженим світом.
Прощавай назавжди,
несподівана гостя – москвичко!

2001р.

МОЛИТВА ВИГНАННЯ

Д. В. Нитченкові

Я вже старий, ледве бачу,
Білий туманиться світ.
Стукає серце козаче
В рештку залишених літ.

Сняться Зіньків і Полтава,
Харкова грізні роки.
Гине епоха кривава,
Піде неслава в віки.

Кривда сичала змією
Там, де вирує Дніпро.
Віра ж світила зорею,
Кривду рубала пером.

Прийде хвилина прощання,
Руки до Неба зведу.
Боже, Молитву Вигнання
Грає мій час на дуду.

Душу прийми у Хороми,
Марні провини прости.
Сили нема з перевтоми
Веслами далі гребти.

Дух український багатий
Красить ньюпортський куток.

Сиріт покину у хаті –
Пів-України книжок.

Хто їх розгорне рукою,
Правду святу прочита?
Дух їх візьму я з собою,
Дочкам залишу листа.

“Світе мій любий, яскравий,
Доні мої дорогі,
Будьте і добрі, й ласкаві,
Книги мої збережіть.
Хай вони йдуть в Україну,
Правду про нас донесуть,
В душах посіють зернину,
Істини нашої суть”.

Вибрав я долю мандрівну, болючу,
Бо аж занадто люблю рідний Край.
Смерте правічна і неминуча,
Ти до Ньюпорту...
 не поспішай.

26 грудня 1996 року

ПРОЩАЛЬНЕ СЛОВО

*(з невіголошеної промови
на похороні Д. В. Нитченка)*

Відпалахтів у ніч буремний час
В садку твоєму вчора на світанні.
З осінніх яблунь і сумних окрас
В суху траву впаде листок останній.

Зів'яне на вікні густа герань,
Що в сяйві творчих літ цвіла, мов диво.
Почують вістку Харків і Кубань
І схилять сиві голови журливо.

Ще буде місяць блимати в вікно,
Ще будуть зорі марити віршами,
Як марили з небес колись давно
В Зінькові над барвистими садами.

Там Україна, ледве що жива,
Спливала кров'ю тіла, слова й духа.
Совою вила над Дніпром Москва,
Збивала з ніг колюча завірюха.

У вирі мрій, і віри, і надій
Півсвіту облягли круті дороги.
Ти все віддав: і серце, й душу їй
В краях чужих, в степах розлогих.

І тут, і там посходило зерно.
Від сонця, що зайшло, не згасло світло.
Шумить на вітрі горде знамено,
В нещасті щастя зорями розквітло.

Відлинув у віки звитяжний дух,
Лишивши слід, мов зарево казкове.
Не буде вже колючих завірюх,
Не буде над Дніпром сови-Москови.

Відродження Держави і Землі
Несе в собі й твою краплину сили.
Курличуть в небі, линуть журавлі
Все далі й далі від могили.

16 вересня 1999 року

НА СВІТАНКУ

Вже відснилися сні, відцвітає життя
в сивині,
Не в гаях, не в степах скоро згасне
жемчужна зоря.
У притихлій душі ще спалахують давні
вогні,
Та вже слабне порив і прив'яле чуття
догоря.
Зникли друзі мої, в порожнечу скотилось
життя.
І так тоскно мені. Куди йти і як жити
без них?
Замість пісні здаля, чую вітру тужливе
- виття
У полях, у снігах, у яругах своїх і чужих.
Не знайти у степах ні хрестів, ні козацьких
могил.
Все за вітром пішло. Душі вкрила густа
бугиля.
Срібний місяць вночі кида сяйво на мій
небосхил,
Де козацькі кістки віковично ховає Сула.

І чомусь лиш тоді, коли обрій засяє чужий,
А світанок в саду кине промінь на
квіти мої,
Оживає душа, і я знов, як колись,
молодий, —

Аж троянда горить і метелик танцює
на ній.

І здається мені, що вже скоро в Країні моїй
Зарясніють сади у привіллі весняних дарів,
А під сонцем весни поміж квітами всохне
пирій,
Звеселиться Земля під наплив живодайних
вітрів.

І так хочеться жить, бачить квіти в моєму
саду,
Чути гул літаків, що летять у неznані
чужинні краї,
І позбутись незгод, що ведуть за бідною
бідую...
Може статись, що знов полечу я в
простори
свої.

ЧОТИРИ СОНЕТИ

- 1 -

Небесні зорі й щастя у очах,
І руки ніжні – білі пелюстки,
Надій веселих – сині васильки –
На крилах мрій дарує срібний птах.

У вирі смутку, радощів і сліз
Минає ніч, немов одна хвилина.
Минає з нею й ласка голубина.
Вже в небі похиливсь Великий Віз.

Останній на прощання потиск рук,
Солодкий щем у серці невгомним,
У мареві світанку тиходзвонним

Душа не чує неминучих мук.
А в небі жалісливим і бездонним
Не видно ще провішення розлук.

- 2 -

Пливуть у даль життя бурхливі води,
Ущерть руйнують людський сад і дім,
Як трахне із небес шалений грім
У світі ворожнечі і незгоди.

В снігу, в болоті, на морозі,
В бою смертельнім гине марно люд –
Опертися несила злій загрозі,
Несила зупинить чужих прибуд.

Минає рік чи два... І хто міг знати?
Тріщать в прибуд розхвалені хребти.
Женуть своїх на смерть свої кати.

Мільйони душ не вернуться до хати,
Мільйони матерів, удів, дівчат
В нестерпнім горі гірко заячать.

- 3 -

Вернувсь Василь, Іван, Павло, Микола,
А сто сконало у чужій землі.
Ячать за татом сироти малі,
Ячить земля, неорана і гола.

А хата, мов німа холодна пуста,
Всю ніч лякає тінями, мовчить.
У ній так часто-часто хтось не спить.
Мокріє на щоках біленька хустка.

Кляніть прибуд, що натворили лиха!
Любіть, хваліть державця у Кремлі!
Так Змій повзе у наше серце стиха.

Так правлять нами оси і джмелі,
Так очі нам затьмарила облуда,
Так нищить нас чужий і свій прибуд.

В печерах душ тиранів окаянних
Ні сонця, ані ласки й доброти.
Там плодяться гадюки і кроти
У білих масках ангелів обманних.

Нап'явши маски на дивацькі морди,
Нахрапом вепри рвуться до корит.
Їх кредо – ненаситний апетит,
А до людей – зневага і погорда.

Хто бачив, як безжально, наче звірі,
На смерть гризуться в плящі павуки,
Як з тіла п'ють кривавицю п'явки,

Той знає, як у дні чумні і сірі
Розправу вів над людом Сатана,
Живилась кров'ю згубна сарана.

ПЕРЕКЛАДИ

з російської,
англійської,
та німецької мов

Кіндрат РИЛЄЄВ

НАЛИВАЙКО

(уривок з поеми)

1. КИЇВ

Заледве виниклий із праху
З напіврозвінчаним чолом,
Здобутком себелюбця-ляха
Старіє Київ над Дніпром.

Яке все змінне, нетривале!
На сході в пишності бувало
Він край багатий осявав,
В Дніпро дивився з гір у спеку,
Красою із країн далеких
Прихідців око привертав.
На шумних торжищах дзвеніли
Царградським золотом купці,
В садах по вулицях яріли
Розкішні київські двірці.
А від хозар і печенігів
Дружина воїв берегла.
Він глузував, коли ішла
Гроза розбурханих набігів.
Народам диво і краса:
Поставлені рукою справно,
Звелися легко в небеса
Хрести спорудженої Лаври,
Як душі мученців святих,
В своїх молитвах неземних.

Але давно-давно немає
Багатства й слави сивих днів –
Руси давно вже кров спливає
У чварах збурених князів:
Двірці, Ворота Золотії
І юрби дочок і синів, –
Все стало жертвою Батия.

Та Гедемин наніс удар:
Упало зверхництво татар!
На мить рознісся голос волі,
На мить воскресла людська доля...
Та Київ у степу глухим
Красою грати вже не здібний,
У лядським гнобленні чужім
Стоїть, мов пам'ятник надгрібний,
Над Краєм змученим, сумним!

2. ВЕСНА

Ярить весна. З її дихання
Якимсь чарівним лікуванням
Проснувся Край – пори закон, –
Усе стрясає зимній сон.
Рясніє степ, цвіте долина,
Одягся ліс, біжить табун,

І зрання плугом селянина
Ореться поле під буркун.
Кружляє жайворон над полем,
Синіє тихий небосхил,
Повітря чисте, ніжне, кволе
Пливе у пахощах без крил.

Всі веселяться, тріумфують,
Весні квітучій всякий рад.
Поляк, єврей і уніят
Безпечно, радісно пирують.
Лиш українці щось сумують,
Бо їм не свято пир весни,
Бо що за свято без свободи,
Що за весна – весна рабів?
Чужа їм ця краса природи,
В їх душах вічна тінь гробів.
І хмара жалю не зникає
У них із хмурого лица,
А душі їх, а їх серця
Все знов і знову туга крає.
Блакить небес, у полі квіти
Не можуть їм душі нагріти.

Вони похмурі, невеселі,
Сумні сидять в своїх оселях,
В душі гіркі думки снують
І дітям жалю завдають.
Всі радощі для них закриті,
Пісні дівчат їх сумовиті –
Кайданів звук передають.

3.

Та Наливайко всіх сильніш
Тяжиться думкою й страждає.
Його душа чогось бажає,
У серці твориться крутіж.
Сім'ї і друзів уникає,
Один в степу пустім блукає.
Нерідко навіть цілий день
Йому глушінь співа пісень.
Так сум душевний він відводить
В розмові тихій сам-на-сам
І, спокій віднайшовши там,
Додому в Чигирин приходить.

4.

Злобу забувши простодушно,
Душі і серцеві послушний,
Можливо, зміг би я і сам
Подати руку ворогам...
Та віковічні як знущання
Простити злісним ворогам?
Забути кривди й зневажання
Не в силі я: бо то лиш раб

В ганьбі покірності заслаб.
Чи ж можу мирно споглядати
На вкрай покірних земляків?
О ні! Мій вибір: зневажати
Однак – тиранів і рабів.

5.СМЕРТЬ ЧИГИРИНСЬКОГО СТАРОСТИ

Цілка пищаль і спис при нім,
Шабелька гостра і нагайка –
На рисакові воронім
В степу ганяє Наливайко.
Бурхливим вітром кінь летить,
На вітрі хвіст і грива в'ється,
А пил густий із-під копит,
Мов хмара, вслід за ним несеться...
Летить, підвівсь на стременах –
Туман далекий погляд вабить.
Узрів – і з лютістю в очах
Коня і силує, і квапить.

Мов муха, перед ним у млі
Чорніє щось у димнім полі.
Ось відірвалось від землі,
Летить у мареві поволі,
І врешті-решт у вишині,
У сірій млі, в степу чудовім,
Враз появилсь на коні
Картинний вершик з списом
довгим.

Козак коня хуткіш погнав,
В його очах злорадність грає,
І ось – вже майже доскакав,
Вже спис в руках козацьких сяє.
Настиг, ударив... Вершник впав,
У стремено ув'яз ногою,
А кінь наляканий помчав,
Тягнучи ляха за собою.
Летить, мов яструб. Без упину
Коня зашарпаного коле
Чи то в ребро, чи то у спину,
І в дальший біг його неволить.
Даремно ногу бідний лях
Із стремена звільнити хоче,
Летить – у горлі пил і страх –
І слід невпинно кров'ю мочить...

6.

"О друже давній, Лобода,
Давно чуття твої я знаю,
Твою любов палку до Краю
Шаную я. Не в тім біда!
Бо хоч ненавидиш душею
Зухвалих ляхів і євреїв, -
Ти тільки батько й чоловік.
А вже давно пора в наш вік
Спинити здирщину над нами.
Поглянь: скував країну страх,
Плазує вільний люд рабами.
Пихатий, гордовитий лях
Глумиться вкрай над козаками".

“Мій друже, так – люблю я їх –
Їх тяжко бачити в неволі –
Готовий в жертву йти за них,
Бо Край кохаю, а не долю.
Не тільки жінчина любов
Мене уважним бути учить –
Так часто думка серце мучить:
Чи марно не проллється кров?
А що, як буде знов невдача?
Цього, мій друже, я боюсь:
Тоді свята Вкраїна-Русь
Навіки у ярмі заплаче”.

7.

Протяжно Церкви дзвін гудів,
В Печерській лаврі розливався.
Уранці із своїх домів
Народ до утрени збирався.
Один, пізніше від усіх,
Йшов Наливайко. Шана й ревність
До житла мертвеців святих
І неудавана смиренність
В очах ясніли голубих.
І, як годиться, по закону
До брами муру він спустивсь
І вдарив три земні поклони.
Ось в церкві він. Іде служіння,
З кадила в’ється фіміам,
Блищить від золота весь храм,
І ніжне хорове гудіння
У небо душі зносить там.

В кутку, відлюдно і покірно,
Коліна прихиливши, мирно
Він став. Мов перла золоті,
Лице Марії тихо сяє.
До неї він за люд простий
Молитві Божі посилає.
Лице пашить, і, мов алмаз,
Мов цінні перли в голий час,
Сльоза палка з очей спадає.
Сім днів минуло так в спокої –
Пори молитв не пропускає,
Молився він аж до Страсної.

8. СПОВІДЬ НАЛИВАЙКА

О, не кажи отець святий,
Що це мій гріх! Слова даремні:
Хай гріх жорстокий, гріх
неземний...
Щоб Україні дорогій,
Її землі, її народу
Вернути знов земну свободу –
Гріхи татар, гріхи жидів,
Відступність, зраду уніятів
І підлі злочини сарматів
На душу взяти б я хотів.
Не страх для мене слово кволе –
Не руш його ти, не лякай!
Це пекло – зрити край в неволі!
Для України воля – рай!
А серце змалечку завзято

До волі рвалось, не до сну –
Пісні співали сестри й мати
Про незабутню давнину.
Ніхто не гнувся перед страхом,
Ніхто не падав перед ляхом.
Ніхто днів сірих не тягнув
В ярмі тяжким і жалюгіднім.
Козак у мирі з ляхом був,
Як вільний з вільним,
рівний з рівним.
Та все пропало, як в тумані,
Уже давно пізнав козак
В своїх союзниках тиранів.
Жид, уніят, литвин, поляк,
Мов зграя воронів-гавранів,
Нещадно тіло наше рвуть.
Закон Варшави – дивна скруха,
Дарма народу голос чуť:
Його ніхто-ніхто не слуха.
Злоба до ляха від тих пір
В душі кипить і кров бунтує.
Понурий, здичений мій зір,
Душа невірничча сумує.
Одна лиш мрія день і ніч,
Мов тінь, гнітить мене увіч,
Ніколи не дає спокою
Ні в тиші степу на горбах,
Ні в таборі, ні в вихрі бою,
Ні в час молитви у церквах.
“Пора, – шепоче голос скритий, –
Козацьких ворогів губити!”

9.

Віє, віє, повіває
Тихий вітер з хвиль Дніпра.
Військо в похід виступає
В шумній радості заграє.

Полк за полком вільним степом
Або розтягнеться вертепом,
Або біжить на рисаках.
І вперто, баско по боках
Гарцюють молодці завзяті.
То швидко, мов орли крилаті,
З очей зникають, то бува
Жартують любо, мирно, тихо,
То знову скоком, мов стріла,
Уздовж полків летять, як вихор.

Услід за військом сунуть в'юки.
Сопілки, дуди, сурми звуки
І свист летючих молодців,
І шум, і пісня козаків –
Все Наливайка веселило,
Чуттям добра уяву гріло.

“Поглянь, – він Лободі сказав, --
Як відмінилось все. Ще вчора
Козак від жалю млів і в'яв,
В неволі, у ярмі покори,
В собі чуття він погасав.
Та візьмуть все права природи,
Безсмертна до Землі любов,

Засурмить клич святий свободи,
І раб проснеться жити знов”.

10. МОЛИТВА НАЛИВАЙКА

“Ти бачиш, Боже справедливий, –
Злочинства ляхів без числа.
Мов дуб на тім’ї гір жахливий,
Погорда зайд чужих зросла.
Не винен я, о Боже правий,
Коли тут хлине річка крові.
Війну почав я не для слави,
Я меч підняв за Край з любові.
Ти лицемірів не похвалиш,
Сурово викриваєш їх,
Ти з висоти небес святих
На дні морським піщину бачиш.
Ти проникаєш, мій творець,
В таємні вигини сердець.”

11.

Глуха ця ніч. Ріка мовчить.
У хмарах темних місяць спить.
І Чигирин, й обидва стани
Повіті саваном туману.
Навкруг вогнів шумлять і п’ють,
Товпою ляхи дудлять питво.
Злостиві душі їх вже ждуть,
Мов свята, з козаками битви.
То ворогів, знай, проклинають,
То сперечаються, співають...
Той богохульничить, регоче,

Той надто гордий скакуном,
Той шаблю старовинну точить
І завчасу над козаком
Звитягу землякам пророчить.
В кунтуші пишнім у цю мить
В своїм шатрі Жолкевський спить.

12. СОН ЖОЛКЕВСЬКОГО

Літає дивний сон над ним:
Майдан варшавський бачить він.
На нім багаття он чорніє,
У ньому стовп. А кат блідніє,
Когось у савані веде.
Услід йому народ юрбою
Повільно з вуличок іде
І голови свої несе,
Піднявши страшно над собою
В руках закровлених добою.

Ось незнайомець, як і кат,
До вогнища іде без страху.
Прийшли... кругом усі мовчать...
Холодний виконавець страти
Його до древа прив'язав...
Вогонь горить, вогонь засяв,
А над високими домами
Понісся чорний дим клубками.
Аж раптом з неба чути глас:
"Звершилось все... на вас, на вас
Страждальця кров і крик прокляття!"

Загинув він, помер за браття...
Народ від жаху застогнав,
Кругом вогню юрбою став
І кинув голови у племін...
Народ без пам'яті тікав,
На камінь падав. Чувся стогін...
Все втихло... тільки кров шумить.
У сні Жолкевський страшно стогне,
Трепече, молиться і зрить, –
Щось в хвилях крові швидко тоне.
Душа невільно загула,
Сон відлетів. В шатрі лиш мла,
А він, а він ніяк не знає,
Що в нього каплями спадає –
Чи кров, чи піт з його чола...

13.

В той час, занурений в туманах,
Козацький табір на курганах
Дріма спокійно вздовж ріки.
Мов зорі в небесах бездонних,
Лиш де-де світять вогники слабкі.
Круг них – там, де прип'ято коні –
Лежать рядами козаки.
Даремно Тясьмин спішні води
В очеретах униз жене,
Даремно вісник непогоди,
Буй-вітер, степу не мине.
Сплять міцно витязі свободи,
Їх сну ніщо не сколихне...

1924-25 р.

Кіндрат РИЛЄЄВ

Г А Й Д А М А К А

*(поема про скривдженого,
зневаженого, окраденого).*

В осінню ніч біля могили
В степу глухим вогні мигтять.
В тумані голови схилили,
Два запорожці гомонять.
Дарма їх пильні зорять очі
Крізь чорну тьму глухої ночі,
Чогось шукають в дальній млі,
Дарма вони к сирій землі
Кладуть своє козацьке вухо.
Кругом захмарено і глухо,
Мовчить ріка, безмовний ліс,
У тьмі зірки, Чумацький віз.
В обіймах чорної завіси,
Здається, вся природа спить.
Лише на вітрі, на гуввісі,
Порою тирса шелестить.
Та рисаки баскі на волі
Скубуть траву в широкому полі.

“Де згаявся він? Уже пора
Йому вернутись. Від Дніпра
Тут недалеко... Кінь надійний.
На ньому в ніч таку ніякий
Не зблудить вершник – навіть мрійний.
А він відважний гайдамака!

Хай ніч глуха, хай навіть мряка
На степ захмарений наляже –
Козак завжди козак, йому
Пустельний вітер шлях покаже.
Чи може виждав верхівця
В глуші татарин кровожерний?
Ну що ж? Хай так: у молодця
Є хист до шаблі характерний.
І в ясний день, і в час нічний
Він сам нерідко з самопалом
Шука заброд в траві густій,
Ганяє по степу шакалом...

В той день з'явивсь у милі кінь.
Козак зайшов у наш курінь,
Присягу склав у гайдамаки –
За вільну Січ умерти, жити,
Ненавість повсякдень жити
До хижих кримців і поляків.
Неприневолена розмова
І рух, і поступ, горда мова,
Жупан і вуса – рід високий
Відкрили в цьому верхівці.
Прегарний гість був чорноокий.
Все нам любилося в молодці,
Та стигнув слід нудьги глибокий
На юному його лиці.

Його, як друга, всі ласкали,
І жартували серед гри,
Але розвіяти печалі

Не міг ніхто... Мов юний тигр,
На всіх дивись, спустивши брови,
Чужий до дружби і любові.
Літав у полі на коні,
Марнів і блід у тишині.
До бою рвався і до крові.

Збулось бажання: саранчою
Ми понеслися під Очаків.
І він рукою молодую
Спритніше бив за гайдамаків.

Суворий, дикий, одинокий,
Все сам завжди і завжди хмурий.
Тепер блукає – степ широкий –
В місцях глибоких, у думках зажури.
Печаль, глухої ночі мла,
Йому на серце налягла.
Вона жорстока, бо тривожить
Його усюди і завжди.
Нічим, ніде – хоч жди, не жди –
Її розвіяти не може.

Йому нестерпна тишина.
Без крові вражої, без бою
Він ніби сохне у спокої.
В його душі лише війна:
Загроза, кров і гул баталій
Одні життя йому мурують,
А в битві спокій вирішальний
Душі стурбованій дарують.

Товпою кримці і поляки
Не раз були побиті ним.
Мов Божий гнів, жажливі з ним
В наскоках гнівні гайдамаки.

В нім не хвилюють юну кров
Вкраїнок зніжена любов
І дружби почуття привітне.
Давно до всього він помітно
Душею страдницькою звик.
В нім віє холод-домовик,
Душа, немов страшна могила,
Йому всі блага заглушила...

Завжди дивились до землі
Його блискучі чорні очі.
Темніє на його чолі
Якийсь-то гріх, як присмерк ночі –
Ніхто не бачив ще того,
Щоб хай на мить, на мить єдину
Усмішка згладила морщини
На бронзовім лиці його.
Лиш раз однісінький – казали –
Ті очі радістю засяли.

Було то в замку багача,
Якого вбив він на Волині,
Де обернув усе в пустиню,
Мов гнів небесний, саранча.
Там кров лилася стрімко, чадно,

Там все пропало безпощадно
Чи від вогню, чи від меча.
Його дочка в ногах просила,
Йому під ноги впав маґнат.
У груди ляха – не вмолила –
Загнав він з реготом булат”.

Так гомоніли між собою
Про гайдамаку залюбки
Два задніпровські козаки...
Тим часом тихо за рікою,
У небі світ замерехтів...
Його ж нема, не прилетів.
Минає ніч... і за сагою
Засяло сяєво, мов грець,
Сильніш заворушив травною
Перед світанком вітерець.
Вогню згасає острівок,
І в’ється тонкою дугою
У млі розріджений димок...

Враз кінський тупіт десь лунає,
В степу з далекого кінця.
Все дужче, ближче... й прилітає
Кінь вороний без верхівця.
Із-за могили степової
Товаришів своїх пізнав,
Біжить до них, летить стрілою
І раптом радісно заржав,
Запряг ушима і... упав.
Без руху майже і не дише,

А з шиї кров сочиться лише.
Розбито лицарський сайдак,
Облитий кров'ю, між ногами,
І незугарними шматками,
Висить розірваний чепрак...

А де ж подівся гайдамака,
Краса і сила, слава Січі?
Де, як загинув неборака
І у якій ворожій стрічі?
Можливо, лядською товпою
В глуші захоплений в неволю,
В темниці душній і сирій
Кляне закутий свою долю,
Чи хижим кримцем вбитий спить,
В степу пустельному лежить,
І сирій вовк у півтьмі ночі
Шматує труп у зелені трави,
А з молодії голови
Орел викльовує вже очі...

Переклад 1982 року

Вільям ШЕКСПІР²
(1564 – 1616)

СОРОК ЗИМ

Як сорок зим обляжуть чорні брови,
Пориють зморшки на красі лица,
Твій одяг ветхий, в юності бобровий,
В очах людей не вартий півслівця.

Чи знаєш ти, чому змарніла врода,
Де ділись скарби юних днів,
Чому з очей не віє прохолода,
В душі не будить давніх снів?

Похвал заслужиш ти, як без вагання
Признатись зможеш: "Це моє дитя!
Тут правда вся. Не прагну виправдання".

Його краса – твоя краса й життя.
Його краса – в твої старі літа –
То кров твоя, що в тебе вже не та.

² Шекспір написав 154 сонети. Я переклав три. Так мало.
Ті, що сподобалися.

У МАНДРАХ

Минув у мандрах день. Болить ще тіло.
Заснути хочу. Розум не дріма.
Всю нічку місто сяйвом мерехтіло,
А в лісі з гір звисала бахрома.

Живу далеко я, про тебе мрію.
Думки у мандрах сяють лиш тобі.
Очей у темі заплющить не посмію,
Твої зіниці бачу голубі.

Душі моєї дивовижний зір,
Що бачить верховіття дальніх гір,
Уздріє тінь твою з-під довгих вій
Й освітить ніч у просторах красою.

Для м'язів день, для ночі розум мій...
У мандрах ти і ніч, і день зі мною.

ДВІ ЛЮБОВІ

Я маю дві любові – радість і відчай.
Ці духи два дораджують мені.
Дух чоловічий – ангел, не шахрай.
Жіночий дух – він служить сатані.

Штовха мене у пекло жінка-біс,
І звабно тягне ангела від мене.
Його загнати прагне між гувльвіс,
Щоб серце сатаніло, мов шалене.

Чи справді стане бісом ангел мій?
Підозра є. Мовчу про це запекло.
Дух духа б'є. Хто виграє цей бій,
І хто кого так запроторить в пекло?

Мені про це хвалитися не гоже,
Аж поки ангел мій не переможе.

Йоган Вольфганг ҐЬОТЕ (1749 – 1832)

ТИША НА МОРІ

Вляглася тиша над водою,
Завмерло море тихим сном.
Моряк не журиться бідою,
А плесо ніжиться кругом.

Не дише вітер опівночі,
І мертва тиша не шумить.
Пощезли в простір поторочі,
Під плесом хвиля мирно спить.

В УВ'ЯЗНЕННІ

Не знаю, що до серця тут мені,
В цьому вузькому і малому світі.
Мене чарують давнішні вогні.
Забути хочу їх, в душі зігрітих.
Судьба моя веде мене вперед,
І чую я її, близьку й далеку,
В дорозі цій чатує небезпека.
І що відміряє мені судьба?
Чи щось лишилось ще не пережите?
Чи милосердна нинішня доба?
Чи є надія в щасті вік дожити?

ЗОЛОТОШУКАЧ

З мішком в руках, а серце хворе,
Тягну тяжкі, предовгі дні.
Нужда кусає, мов шершні.
Багатство мариться мені.
Щоб муки й болі розігнати,
Майнув я щастя пошукати.
"Мою ти душу мусиш мати", -
Писав я лист до жінки кров'ю.

Блудив у полі, в диких хащах,
Палив сухе гілля, траву,
Звірину кість і кропиву,
Боров незгоди спроквола.
Мені там мудрість допомгла.
Я скарби у землі шукав,
Де саме, я тоді не знав,
Бо буря крила темну ніч.

Аж раптом сяйво в глушині
Засяло ясно, мов зоря.
А ген далеко, в далині,
Відбив луною північ дзвін.
Та хто це йде, зазивно гра?
Чого шука у хащах він?
З ріжком в руці, неначе снопочик,
З'явився в саяві гарний хлопчик.

Блищали мирні очі в нім.
Густий вінок звисав на них.
Під сяйвом в небі зір ясних
Зайшов у мій під небом дім.
Налив пиття і просить пити.
Подумав я: "Чому пісняр
Дає мені із кухля дар?
Він, мабуть, хоче подружити".
Рече: "Напийсь цього пиття,
Й твоє покращає життя.
Добра пізнаєш таїну
І більш не підеш в глушину.
Ти рихлу землю риєш марно,
А жити треба мудро й гарно.
Живи, працєю і веселись,
Цим словом правди оживись!"

ГЕНРІ ЛОВСОН³
(1867 – 1922)

ЗОЛОТІ ЛІТА

Минають ночі все скоріше,
Життя стрілою проліта.
Налиймо келихи повніше,
Згадаймо Золоті Літа.
Коли від скарбів у пустелі
Наш Південь освітивсь вогнем,
Ми всі, і дружні, і веселі,
Жили, здавалось, без проблем.

Тоді пливли човни велично
З гавань далеких і портів.
Земля манила фантастично
І багачів, і жебраків.
Пливли на Південь мужні люди,
Вітрила надувались їх.
Тремтіли з радощів їм груди,
Леліяв душу гам і сміх.

³ Генрі Ловсон – один з найвидатніших австралійських поетів. У молодому віці захопився республіканськими ідеями. Закликав різноетнічне населення Австралії до об'єднання, до створення в колоніальної на той час Австралії окремої незалежної нації – австралійської. Після так званого ЗОЛОТОГО ШТУРМУ опублікував свою першу поетичну спробу "ЗОЛОТІ ЛІТА".

Сіє край їх Ельдорадо
Під небом Півдня день і ніч.
І так їм весело і радо
Роздолля бачити увіч.
Дрімливий буш зі сну будився,
Почувши гомін, гамір, шум.
Щороку люд той веселився,
На Захід плив і друг, і кум.
У буші чулося довкола
Відлуння гамору з корчми,
Коли з'являлися на конях
Рішучі вершники із тьми.
Сердечні від душі вітання
І дружній потиск рук рвучких,
Раптове у корчмі єднання
Товаришів Земель чужих,
Коли в розмові між собою
Пізнає друга давній друг:
Обличчя вкрилось бородою,
Змінилось від щімких наруг.

Коли ж вночі вогонь тріскучий
Освітить каравани там,
Проснеться знову буш дрімучий,
Почує гам і тарарам.
Додому гайда! Чути жарти,
Розбудить пісня звірину,
Бо кожен, випівши півкварти,
Співає пісню чарівну.
Вони країну нам творили
Із серцем мужнього орла.

Когорта їх з бажання й сили
З усіх країн сюди пливла.

Коли ж дрімав сонливий табір,
Коли вогонь у темі згасав,
Тоді в глуші, будивши гамір,
Поштар на конях прилітав.
Блищало світло на вагоні,
Тягнув вагона шестерик.

Раз-два! І знову коні
Летіли в даль. За ними крик.
Знайшлося золото в пустині.
І хто опише поле те?

Світанку саяво золоте,
Горби там жовті око ваблять,
Червоні й білі плями в них.
Там кварц, який у світі славлять,
Мов діаманти в долах тих.
Там криють кряж блакитні смуги,
Шумить зелено-темний буш.
Перкаллю вкрилися яруги,
Хатками хорошіє глуш.

І здалека, з низин широких,
Я чую гупання дерев.
Я чую із яруг глибоких
Ковадла дзвін, худоби рев,
Колиски скрип і плач дитини,

І тихий шум кущів густих,
Де прапор має з верховини,
Де щастя в ямах золотих.

Серця тоді були сміливі,
Фортуна ж ошукала нас.
Пішли з мішками люди сиві
До інших скарбів в судний час.
Дні золота давно минули,
Життя тепер зовсім не те.
Ті ями золоті заснули,
Злиняло щастя золоте.
Вже прапор на вітрах не має,
Лиш спогад в серці майорить.
Вже й рейок там давно немає.
Про наше горе світ мовчить.

Читацькі голоси

У КАЛИНОВОМУ ЦВІТІ СЛОВА

З любові до рідного краю, вимереженого духмяними пахощами чебрецю, чорнобривців, мальв, світанкових срібних рос, чарівних мелодій пісень, прозорих намистинок українського слова народжувалась сонячна лірика нашого земляка, поета і перекладача Григорія Вишневого, яка увійшла Храмом Краси у дитячі серця.

Учні 5, 7 і 10 класів Талалаївської школи провели усний журнал “На струнах любові”, присвячений творчості Г. Вишневого.

Його творчість стала для них цілющою криницею життя, пламенючою любов’ю до тих, для кого Україна — це Мати, Народ, Любов.

В. ЗЛЕПКО,
вчителька Талалаївської школи.
("Трибуна Хлібороба",
23 березня 2001 року)

Вітаємо ювіляра

БЛИЗЬКИЙ ДАЛЕКИЙ БЕРЕГ

Десять років тому я заочно познайомився з українським письменником, котрий нині живе в далекому австралійському місті Мельборні.

Між нами зав'язалося листування, згодом зустрілися у Києві. Доля закинула Григорія Вишневого далеко від України. Трапилось так, що більше півстоліття тому, пройшовши через цілу низку випробувань, він опинився в Австралії. Починав там, як то кажуть, з нуля. Невтомно і тяжко трудився, заробляв гроші, збудував дім. Все життя Григорій Вишневий працював у системі українського шкільництва Австралії, писав статті, перекладав з англійської, німецької, польської мов. А ще — писав художні твори, вірші і прозу. Декілька років тому Григорія Вишневого було прийнято до Національної Спілки Письменників України. Все почалось з підбірки віршів, надісланих мені з Австралії. Ці вірші, а ще — твори, що з'явилися в журналах “Україна” та “Київ”, стали основою першої книжки автора “Моя любов порання й вечорова...”, яка

вийшла 1992 року у дніпропетровському видавництві “Січ”. Друга, значно складніша за обсягом, книга “З далекого краю” надрукована 1995 року в Австралії. Твори Григорія Вишневого, його листи свідчать про те, що жива українська душа, незважаючи на відстані і роки, зберігається, як найцінніший скарб. І сьогодні десятки ниточок зв’язують його з Україною, зокрема з Дніпропетровщиною...

Нинішня весна принесла письменникові ювілей. Йому виповнилося 80 років. Від щирого серця вітаємо прекрасну, чуйну людину Григорія Вишневого з цією датою.

Анатолій ШКЛЯР.

НАШ ЗЕМЛЯК - ЛАУРЕАТ

В нашому районі всім відоме ім'я письменника, перекладача, громадського діяча Григорія Вишневого, який в силу життєвих обставин проживає в Австралії.

Рішенням наукової ради Батуринського державного заповідника "Гетьманська столиця" та журі Міжнародної премії ім. І. Мазепи Григорія Вишневого визнано лауреатом премії за його поему "Мазепа", пропаганду української історії та культури за кордоном.

Серед лауреатів іще один наш, щоправда далекий, земляк — Сергій Павленко, кореспондент газети "Голос України" в Чернігівській області, а також Богдан Лепкий, Алла Олещинська, Богдан Сушинський, Роман Іваничук, Олександр Моця.

"Трибуна хлібороба", (Талалаївка).

З М І С Т

П.Сорока. Уміння малювати словом (кілька вступних зауваг)	3
Над рікою.	6
Дари Господні.	16
Салют.	17
Сон.	18
Рідні міражі.	19
Я вірш пишу	22
Займище.	23
Спогад	24
Було колись	25
Під чужим небом.	27
У долинах	29
Біографічне	30
На сході ніч	31
Не марніла душа	33
На дозвіллі.	35
Притулок.	36
Дружині	38
Несподівана гостя.	39
Молитва вигнання	41
Прощальне слово	43
На світанку.. . . .	45
Чотири сонети	47
Переклади.	50
Кіндрат Рилєєв.	
Наливайко (поема)	51
Гайдамака.	64

Вільям Шекспір.	
Сорок зим.	70
У мандрах	71
Дві любові.	72
Йоган Гьоте.	
Тиша на морі.	73
В ув'язненні	73
Золотошукач	74
Генрі Ловсон.	
Золоті літа	76
Читацькі голоси.	
В.Злепко. <i>У калиновому цвіті слова.</i>	80
А.Шкляр. <i>Близький далекий берег..</i>	81
<i>Наш земляк — лауреат.</i>	83

ББК 84(4 Укр) -5(г)
В-95

Григорій Вишневий

**ПІД ЧУЖИМ
НЕБОМ**

вірші,
поеми,
переклади

Художній редактор — Іван Климчук
Комп'ютерний набір — Аня Дрововоз
Комп'ютерна верстка — Галини Сороки
Обкладинка роботи — Любомира Бейяра
Коректор — Михайло Дяченко

Віддруковано у СМП „Тайп” з готових діалозитивів
м.Тернопіль
вул.Чернівецька, 22

950

